

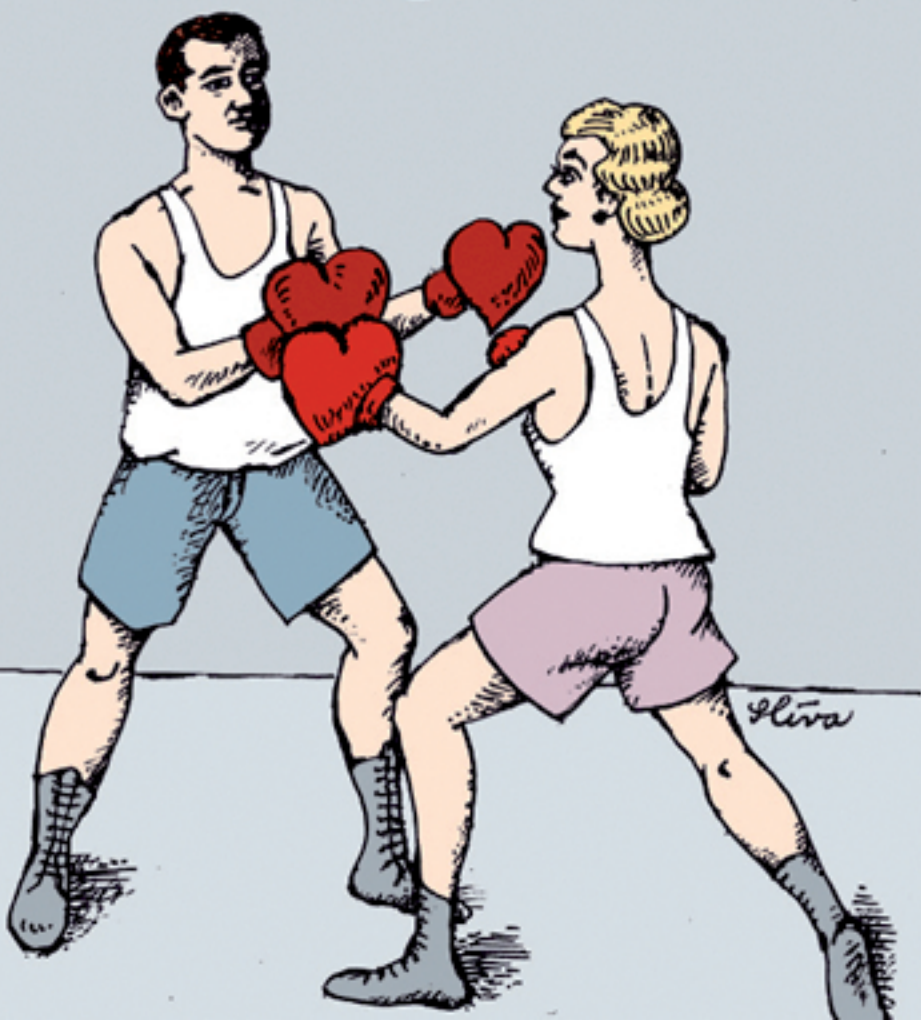
Miroslav

Plzák

motto

Taktika

a strategie v lásce

MOTTO

Plzák
Miroslav

Taktika a strategie v lásce

PRAHA 2007

© Miroslav Plzák, 1970, 2002, 2007
Cover illustration © Jiří Slíva, 2007

ISBN 978-80-7246-363-3

PŘEDMLUVA AUTORA K 2. VYDÁNÍ KNIHY

První vydání *Taktiky a strategie v lásce* vzniklo před třiceti lety, v roce 1970. Tehdy díky profesorovi Křivohlavému byla veřejnost poprvé informována o významu matematické teorie her.

Zjistil jsem, že text knihy nebylo zapotřebí jakkoli novelizovat. Je nutné dodat, že čtenář má dnes k dispozici naučnou literaturu o milenectví a manželství z ucelenějších hledisek.

Podotýkám však, že kdo má zájem proniknout zvědavě do mnoha rozporuplných jevů nevydařeného manželství, tomu stojí za to pochopit milostný vztah jako hru. Hra nezná provinení, křivdu, vyčítání či žárlivost, zná jen ve hře chybovat nebo nechybovat. Jedině teorií her se můžeme dopracovat k poznání, jak hru mezi dvěma manželi změnit ve hru koalice proti osudu.

Ani manželství ani milenectví neztratí nic ze své poetičnosti, porozumíme-li tomu, jak se vlastně vaří ta kašička manželské a milenecké lásky.

Dnes se stává strategie vzájemné spolupráce mimořádně významnou pro udržení nejen *existence* manželství, ale i jeho *kvality*. Procházíme údobím, kdy se formuje liberálně párové manželství s nebezpečím rozvodu, který se již stal obecně tolerovanou skutečností. Nad rozvodem jsme se přestali pohoršovat a říkáme, že naše manželství byl omyl. Kdepak. Nejde o omyl, jde o porážku ve hře o přátelství v manželství.

Čtenář by měl pochopit, že neškodí, stáváme-li se chvílemi vzájemnými soupeři ve svých postojích, nesmíme se však stát nepřáteli. Teorie her je nám schopna poskytnout návod, jak na to.

JAK ČÍST TUTO KNIHU

Každý z nás přijímá poučení různě. O poučení totiž především půjde. Vstávají mi hrůzou vlasy na hlavě, když slyším slovo rada. V této knize nedávám naprosto a zcela důsledně žádné rady a žádné návody. Ve věcech mezilidských vztahů nelze dávat rady, na nikoho se nelze v této oblasti lidského jednání spolehnout a na nikoho se nelze vymlouvat.

Od nás, kteří se zabýváme otázkami milostných a partnerských vztahů, se právem očekává, že výsledky svého poznání a poznávání zveřejníme. Ale nemůže se od nás očekávat, že vypracujeme nějaké detailní návody k úspěšnému nalezení milence nebo milenky a že vypracujeme návody, jak si milence nebo milenku co nejdéle, nebo zase naopak co nejkratěji podržet.

Jak kdo porozumí zákonitostem vztahů a jak si je zpracuje, je jeho vlastní záležitost. Odmítám tedy co nejrozhodněji výpad jednoho pána, který mi řekl, že bychom měli už konečně něco udělat, aby se lidé v manželství tak nehádali. Tento problém si onen pán musí vyřešit sám, my mu můžeme nanejvýš říci, proč se většinou lidé v manželství hádají, proč se pro lásku zabíjejí a proč se pro lásku vůbec trápí.

V milostném vztahu se velmi zajímavým způsobem stírají rozdíly mezi různými stupni školního vzdělání. Univerzitní profesor, jaderný fyzik nebo matematik může být po celý život v lásce absolutním packalem a outsiderem, a vyučený zámečnický si může z lásky učinit celoživotní zdroj radosti a potěšení. Jak se ještě dále dozvíme, „inteligence pro vztah“ nemá nic společného se vzděláním, objemem nebo kapacitou vědomostí, schopností abstraktně myslet, prostě s inteligencí jako takovou.

Dokonce jsem si již dávno ověřil zkušenost, že s vysoce inteligentními lidmi bývá při napravování porouchaných vzta-

hů daleko větší práce nežli s člověkem, který se celý život nedotkl naučné knížky a jehož vzdělávání skončilo v 9. třídě základní školy. A vím také, že lidé pracující jinak v oboru matematické logiky přijmou poučení o mezilidském vztahu jen tenkrát, je-li sdělováno těmi nejprostšími prostředky.

Ovšem platnost poslední věty je přece jen omezená. Je omezená skutečností, jež má vůbec zásadní význam, bereme-li na sebe onen strastiplný úděl, že se pokoušíme někoho poučovat. Člověk přijímá poučení ve věcech lásky **podle role, kterou právě v nějakém vztahu zaujímá.**

Jsem-li podváděný manžel, to jest manžel, který ví, že je podváděn, a který touto situací trpí, pak nesmírně těžko a nerad přijmu poučení o výhodách tzv. otevřené rodiny. Ztratím každého, kdo bude doporučovat, aby manželé měli svůj vlastní okruh přátel a vlastních zájmů a zálib, a naopak dám za pravdu sentimentálnímu článku, který oslavuje rodinu neprodyšně uzavřenou, kde se manželé čtyřicet hodin denně drží za ruce a laskají.

Trpím-li žárlivostí své manželky nebo milenky, půjde mi zákonitě každá sentimentalita na nervy a stane se ze mě progresivní zastánce volné lásky.

Už proto doporučuji, aby se každý pokud možno kvalifikoval dříve, nežli tuto knihu začne číst.

UVĚDOMUJI si velmi dobře, že by se pojednání tohoto druhu měla psát zásadně s ohledem na adresáta. Měla by vzniknout kniha o taktice v lásce pro nešťastné, kniha pro bezstarostné a kniha pro povýšené nad věc. Na to ale asi opravdu není dost papíru. Musím se proto snažit psát jaksi pro všechny, což v sobě skrývá řadu záludností, a předpokládám, že mi v tom čtenář dá alespoň za pravdu.

Abych obešel výše naznačené úskalí, **začíná některá kapitola zcela chladným a nezúčastněným popisem známých a třeba i problematických fakt.** Tento popis je určen jednak oněm bezstarostným a povýšeným, a jednak těm, kteří si prostě se zájmem přečtou o dynamice věcí, s nimiž nemají problémy. Položil jsem vždy tyto úvody poněkud výše, čili napsal je náročněji pro domýšlení otázek milostných

vztahů. Teprve v druhé části se pokouším rozvádět popsaná fakta do maximální srozumitelnosti a přístupnosti, jíž jsem schopen. A v tom se nemohu obejít bez příkladů.

Sám titul knihy – *Taktika a strategie v lásce* – by mohl svádět k závěru, že se jaksí stavím za to, aby se v lásce taktizovalo, aby se sledoval záměr ničit či zničit protivníka, aby lidé v lásce chtěli vyhrávat a porážet. Zcela upřímně se svěřuji čtenáři s tím, že v tom právě vidím tragédii lásky, tragédii, jež se s námi jako stín vleče od chvíle, kdy zaniklo rodové společenské zřízení. Opravdu chci daleko spíše varovat; a především chci ukázat, že **bohužel je tomu tak, že láska má svou taktiku a strategii**. Jedna počestná a – dalo by se říci – nebezpečně lyrická dívka mi titul knihy vyčetla, a přece právě ona se dostala do mé poradny proto, že naletěla na rutinérskou taktiku pražského proutníka, který si velmi věcně pohrál s její neznalostí taktiky a strategie v lásce.

Jsou prostě lidé, kteří se rodí s onou vysokou inteligencí pro vztah, kteří to všechno, o čem budu hovořit, dobře vědí, jen to nedovedou tak pojmenovat. A jsou lidé, kteří toho vědí velmi málo nebo nic, a pak ještě ti, co se nedovedou poučit ani několikrát opakovanou neblahou zkušeností. Dá se proto říci, že mimo jiné chci odhalit taktiku oněch osvícených, chci ukázat jejich karty a eventuálně i jejich falešnou hru. Nahrávám tedy daleko více slabým nežli silným.

Pojmy taktika a strategie vznikly v oboru válečnictví. V posledních desetiletích si je přivlastnila také jedna z disciplín kybernetiky, tzv. teorie her, a odtud se dostaly do teorií mezilidských vztahů. Nebude na škodu, když se tedy čtenář naučí chápat oba pojmy obecněji a když za nimi neuvidí jen generály a válečné pole poseté mrtvými. Čtenáři prospěje, když si za těmito pojmy představí spíše zamyšleného a snad i rozčileného hráče šachu. Dokonce – jak ještě později uvidíme – někdy nám vyhoví i představa mužů hrajících mariáš, což – uznávám – zní komicky.

Hned v úvodu jsem se čtenáři představil a čtenář si musí uvědomit, že jako lékař, který zná ze zkušenosti především poruchové stavy milostného vztahu, jsem touto skutečností

poznamenán. Lékaře, který píše o všelijakých problémech, lze nejlépe pochopit, představíme-li si, jak by asi vypadal jídelní lístek v restauraci, kterou by vedl internista zabývající se problematikou žaludečních vředů. Jídlo by bylo nekořeněné, ne příliš solené, málo maštné, bylo by prostě zdravé, ale nebylo by příliš chutné. Gastroenterolog by neustále myslel jen na ono nebezpečí vředu a obratem by svou restauraci změnil v dietní jídelnu. Připouštím, že tedy varuji více, nežli je třeba. Ale z profesionálních důvodů za to nemohu.

A z tohoto zorného úhlu je skutečně nutno číst všechny obecně naučné lékařské knihy, tedy knihy určené nelékařům. Je opravdu nutné počítat s tím, že více varují, nežli povzbuzují.

A právě tak je dobře nezapomínat, že jsem muž. Prostě věk, povolání, pohlaví, to všechno jsou věci, které se těžko potlačují, ač si myslím, že jsem je právě v této knize potlačil, jak bylo nejvíce možné.

1 O PLATNOSTI ZÁKONŮ MILOSTNÉHO VZTAHU

Každý milostný vztah je dynamický systém. Nemám v tomto okamžiku na mysli přesněji definovaný vztah. Je proto zatím lhostejné, zda jde o vztah předmanželský, manželský nebo mimomanželský. Ve vztahu nebývá faktor spokojenosti jednoho z partnerů zcela stejný jako faktor spokojenosti druhého partnera. Sleduje-li každý partner s maximálním úsilím vlastní spokojenost, dostávají se partneři do rozporu. Již tato skutečnost je nutí k volbě nějaké taktiky a strategie. Odhalí-li objektivní pozorovatel určitou zákonitost ve volbě taktiky jednoho z partnerů a jestliže tuto zákonitost zveřejní, nutí druhého partnera, aby se zařídil tím způsobem, že bude hledat taktiku proti taktice zveřejněné – jakousi protitaktiku. Lze předpokládat, že řetěz volby taktiky a protitaktiky je uzavřený; my jej však zatím v uzavřené formě neznáme, tak jako jej například neznáme v šachové hře. I pro objektivního pozorovatele je to řetěz otevřený. To znamená, že zatím spolehlivě neznáme na každou taktiku takovou protitaktiku, aby se vztah dostal do onoho stavu rovnováhy, kdy kvalita faktorů spokojenosti obou partnerů je vyvážená.

Znamená to dále, že jakákoli taktika zveřejněná objektivním pozorovatelem vytváří novou situaci, v níž se hráči-partneři pouze nově zachovají. Znamená to, že nedovedeme zatím podat návod racionální taktiky, jež by vždy vedla ke smíru na poli spokojenosti. Nedovedeme podat návod, jak by se milostný vztah stal ideálně smírným a nerozporným vztahem. A to znamená, že platnost každého návodu v oblasti milostného vztahu je relativní. Každý návod má povahu návodu uvedeného v učebnici hry v šachy.

Považuji za nejučelnější začít právě touto kapitolou, třebaže je nebezpečí, že čtenář bude hned na počátku uveden ve značný zmatek. Dalo by se dokonce říci, že začínám tím, že si podřezávám větev, na níž sedím. Ale přesto je nezbytné zdůraznit relativnost a omezenou platnost jakéhokoli návodu a poučení, jež dáváme lidem ve věcech lásky.

Sám jsem zažil, že do poradny přišli manželé vyzbrojeni knížkou, kterou jsem napsal v nejlepší vůli, a pojmenoval ji *První pomoc při nehodách v manželství*. Každý z nich měl v knížce zatržené věty a každý z nich se jaksi dorážel argumenty, jež jsem tam uvedl. Ale mám v tomto ohledu čisté svědomí, protože jsem již zažil manžele a milence, kteří se takto doráželi Frommem nebo Simone de Beauvoire. Jde pochopitelně o nedorozumění.

Je to právě tak, jako kdyby šachista prohrál turnaj a potom se odebral k autorovi učebnice šachové hry a vyčetl mu, že prohrál, ač se řídil pokyny, které tam našel.

Čtenář se musí smířit s myšlenkou, že partnerský vztah má povahu velmi podivné a záludné hry (i my se ještě nesčetněkrát k této myšlence vrátíme a budeme ji dále rozvádět) a že jakékoli ponaučení v této hře má prostě povahu návodu k taktice v této hře. To znamená, že jakmile protihráč, tedy jeho partner, odhalí taktiku svého soupeře, například že se řídí poučením, které sám rovněž někde četl, ihned se podle toho zařídí.

Začnu zcela triviálním příkladem:

Kdybychom pomocí statistiky odhalili, že mzdový účetní je zvláštní případ lidské profese, která vede k tomu, že člověk tuto profesi vykonávající je vždy absolutně důvěřivý k ženám a zásadně nežárli, stane se jistě v určitém procentu manželství mzdových účetních, že je jejich manželky začnou bezstarostně podvádět, a mzdový účetní přestane být důvěřivý. A pak si mladá záletná dívka vezme mzdového účetního a prohlásí nutně statistiku za pavědu.

A tak třeba odhalíme, že nejlepší taktikou na hašteřivé a nesnášenlivé ženy je ironizující postoj. Tato taktika nám bude patrně vycházet tak dlouho, dokud si naše hašteřivá a nesnášenlivá dáma nepřečte knížku, z níž jsme čerpali ponaučení.

Relativnost platnosti našich pouček jde však dále. **Odhalením taktiky postoje v lásce odejmeme vztahu jistou příchuť**, která je nepopsatelná a nedefinovatelná. Uvedu příklad:

Jistý pán středního věku trpěl tím, že se k němu jeho manželka nechovala s náležitou milostnou něžností. Při jedné služební cestě se mu dostala do rukou naučná knížka poněkud staršího vydání, v níž autor dospěl k závěru, že lásku udržuje toliko něha a laskání. Psalo se tam, že ochladlý cit lze například obnovit, když i řeč manželů dostane náležitě něžný tón, což znamenalo – doslova cituji – „občas něžně žvatlat“. Tento pán středního věku ihned, jakmile přijel domů, hodil brožurku na stůl a prstem ukázal právě na tento dovětek. V hádce, jež vznikla, křičel na svou manželku a vyčítal jí, že už deset let nežvatlá.

Prosím, kdyby v naprosté tajnosti vytvořil atmosféru vhodnou pro tento zcela specifický druh komunikace a kdyby nějakým duchaplným trikem, nebo snad dokonce i upřímně obnovil někdejší něžné dorozumívání, nic proti tomu. Leč právě ono zveřejnění, ona denudace a ono **vydírání něžnosti je taktika, jež znemožňuje úspěch**.

To je další úskalí jakékoli informace, kterou čerpáme i z nejlépe míněné naučné literatury. Zdaleka ne vždy musí jít o případ na první pohled tak neomalený. Uvažme vlastně, že stačí, aby naprostou shodou okolností vzala manželka do rukou stejný zdroj poučení, a ihned vyzní všechny pokusy planně, právě proto, že je zřejmý jejich nepřirozený, vyčtený původ. Jak se ještě dovíme, je odhalená taktika vůbec zárukou neúspěchu. Uvažme, jak asi dopadne žena, kterou právě opouští muž, protože si našel jinou partnerku, a která se snaží získat jeho náklonnost tím, že jej – podle rad řady naučných knížek – začne zahrnovat přívalem vášně a citů.

Nyní mi ovšem nezbyvá nežli snést několik důkazů pro tvrzení, že tím není řečeno, aby se o těchto věcech nepsalo.

Jde totiž o to, jak zacházet se získanými informacemi. A i to je určitý druh životní strategie. Žádný autor nepodává zcela konkrétní postupy řešení, ač tomu čtenář někdy tak rozumí. Konkrétní postup může navrhnout psychiatr, který řeší

konkrétní manželský konflikt, a i v tomto případě volí jistou taktiku, k níž dospěl klinickou zkušeností. Čtenář ovšem musí vždy konfrontovat podávané rady s vlastní situací a uvážit, zda je pro něho navrhovaný postup vhodný.

Považuji za velký nedostatek, že uvedený zákon o relativní platnosti všech poučení není náležitě zdůrazňován. Proto prosím čtenáře, aby i tuto knihu chápal výhradně jako **soubor volitelných strategií**, a nikoli jako knihu kuchařskou. Nepodávám recepty k jednání, ale **návod k pokud možno slušné hře**.

V preambuli této kapitoly jsem napsal jen snad trochu méně srozumitelně, že my sami zatím neznáme taková pravidla, aby každý vztah zcela zákonitě a nutně skončil poklidným a dokonalým manželstvím. Kdybychom je znali, pak milostný vztah přestane být hrou a tato kniha se stane skutečně kuchařským receptářem.

2 EROTICKÝ DÉMON

Předesílám, že bude zklamán každý, kdo očekává text, který by nemohli číst naše nedospělé slečny a nedospělí jinoši.

Sexuální funkce člověka zásadně není určena jen perfektní funkcí sexuálního aparátu, ale i chováním partnera jako erotického objektu. Neporuchová funkce zmíněného aparátu se stane okamžitě poruchovou, jestliže objekt přestane být objektem erotickým. Jedním ze zvláštních druhů sebezáchovného pudu je, že člověk potlačuje příjem nepříjemných zpráv (P. Pelikán). Společnost jako celek odmítá přijmout tvrzení, že subjekt je jen zřídka kdy erotizován celoživotně jediným partnerem. Přijetí této skutečnosti by vedlo k rozbití modelu monogamního párového manželství, je proto nahrazována morálkou ctnosti. V povědomí většiny lidí přetrvává názor, že například povinnosti ženy je daleko více střežit ctnost nežli rozvíjet sexuálně erotickou techniku. Rozpor morální zásady a pudové tendence je řešen ve prospěch morální zásady, proto že jinak hrozí přehodnocení statutu dnešního manželství a rodiny.

Uvedený rozpor je však původcem neblahých společenských jevů, jako je sexuální nevěra a prostituce na jedné straně a neuróza na straně druhé. Společnost řeší tento rozpor existencí dvojí morálky – legalizované (formální nebo oficiální), nadřazující princip ctnosti, a ilegální (avšak fakticky tolerované), povolující promiskuitu.

Existence této dvojí morálky zavádí však do jakéhokoli partnerského vztahu objektivní rozpornost, kterou partneři většinou nedovedou řešit jinak nežli podváděním a lží.

Toto obecné schéma objektivní rozpornosti partnerského vztahu jakékoli kvality je v erotické oblasti prohlubováno tím, že se mění intenzita erotického působení objektu. Kdyby tomu tak fakticky nebylo, ztratil by partnerský vztah nejméně polovinu své objektivní rozpornosti.

Zatím je zbytečná úvaha, zda člověk musí být promiskuitní: je podstatné, že promiskuitní je. Jako důkaz stačí historická skutečnost, že k nevěře docházelo i v době, kdy byla trestána smrtí. V rozvíjejícím se partnerském vztahu vzniká tedy hned od počátku tendence stát se pro partnera optimálním erotickým objektem. Čím více se tento záměr daří, tím se zvyšuje pravděpodobnost, že se vztah udrží. Nutno však konstatovat, že do tohoto okamžiku neznáme jeden jediný spolehlivý návod, jak zajistit celoživotně „erotizaci“ jediným objektem. Tradují se určité poučky, mající nejvýše povahu zcela nespolehlivých norem, jichž se lidé křečovitě chytají, protože i nespolehlivá norma se stává zdrojem alespoň relativní jistoty. (Znám kolegu, který věří nápoji lásky, vyrobenému ze lvího trusu.)

Víme, že jakákoli technika sexuálního jednání se časem vyčerpává, víme, že neexistuje žádná spolehlivá relace mezi kvalitou osobnosti a kvalitou jeho erotického objektu. Jestliže N. Wiener tvrdí, že se příroda chová jako augustinský ďábel, který je důmyslný, ale není záłudný, pak totéž nelze říci o kvalitě a kvantitě erotické výkonnosti. Zatím můžeme vyslovit jen smutnou větu, že stupeň této výkonnosti je poznamenán existencí nějaké náhodné proměnné, kterou neznáme a již je nyní obvyklé označovat jako „prvek Monte Carlo“.

Pro srozumitelnost kruté záłudnosti oné výše uvedené neurčitosti volím pro ni zatím označení „Erotický démon“.

Začneme citátem. F. Thiessen řekl: „Pokládám zastírání problémů za zvláštní formu pesimismu.“ Prosím, aby čtenář hodnotil tuto kapitolu ze zorného úhlu Thiessenova citátu. Jeho platnost je velmi obecná a bylo by prospěšné, aby nezůstal jen majetkem psychologů a psychiatrů.

Nezařadil jsem tuto kapitolu jen náhodně za kapitolu o in-

formacích a informovanosti v oboru milostných vztahů, existuje zde velmi intimní návaznost.

Může se stát, že manželé nebo milenci jednoho dne zpozorují, že radost, kterou jim poskytuje jejich sexuální spoluzítí, nějak slábne. Zakoupí nějakou příručku s tímto tématem a tam se dočtou (předpokládám, že společně a zcela důvěrně), že opomněli určité techniky, jež jim až dosud připadaly jaksi, řekněme, ne právě chutné; po přečtení knihy tyto techniky realizují. A hle, větší radost se nedostavila. Lze to pak vyčíst sexuologovi, který knihu napsal, anebo, což je horší, lze těžko potlačované rozladění zacílit na partnera. Lze se tak dokonce pohádat, lze vyčítat nedostatek dobré vůle nebo nedostatek fantazie, lze se prostě všelijak nejapně chovat a situaci tím ještě dále a podstatně zhoršit.

A potom lze jít třeba do kina a tam „něco“ vidět, nebo lze přečíst nějakou docela jinou knihu, jež nehovoří o těchto věcech tak decentně a nezávadně, a lze vypít dvě sklenky vína, a ono se to zase vrátí. Alespoň dočasně.

A právě tak lze jít znovu do kina a znovu číst onu knihu, a ono je to zase pryč; a pak stačí, aby manželka něco řekla, nebo provedla nějaký pohyb nebo manýru, a je to zase tady. Zcela záměrně volím ono krásné Kerouacovo *To*. Protože je to skutečně jen nějaké podivné *To* – a nic víc.

O tom, že tohle *To* je tajemné a záludné, víme i z docela jiné strany. Na první pohled by se zdálo, že z té lepší strany. Může se stát, že erotický pán, který ztratil své *To* u své manželky, se rozvede, a v domnění, že principem sexuální radosti je naprostá nevázanost, začne střídát jednu milenkou za druhou. A hle, i on *To* začne ztrácet. A dokonce jaksi bytelněji, takže *To* začne být u něho nahrazováno prapodivným smutkem.

Sexuologové a sociologové chodí po světě a lámou si hlavu, jak sladit tuto darebnost lidské vášnivosti s morálkou; a zatím si své hlavy lámou bezúspěšně.

Abychom věděli, čeho se bát, nač si vzpomenout a jak nazvat ten smutný okamžik, když *To* začíná mizet, zvolil jsem zatím zcela pracovně pro *To* označení „Erotický démon“.

Jestliže jsem totiž schopen s určitou inteligencí pro vztah urovnat své manželské soužití tak, aby bylo důstojné, to jest jestliže se mi podaří zainteresovat svého partnera, aby nenaletěl na nástrahy lásky dezerotizované, zjistím, že nemenší obtíže se mi dostaví s láskou erotizovanou, tedy s Erotickým démonem. Tam jsem a začnu být tak zoufale bezbranný, že jsem skutečně k pláči.

Je to podivně mysteriózní situace, že se ve mně něco děje, s čím si nedovedu poradit, to jest nedovedu si poradit tak, abych zároveň zachoval čistotu svazku, svou ctnost i své zdraví.

V dějinách erotiky se dočteme, že lidé v různých dobách našli různá řešení. Žena ve starém Babylonu se v okamžiku, kdy pocítila rejdy Erotického démona, odebrala do chrámu bohyně Mylitty a byla povolná každému muži, který přišel. Řekové měli afrodizie, Římané saturnálie, což vše byla zvláštní forma prostituce hájená oficiálním náboženstvím.

Věda, tak jak to jen věda dovede, si dokonce vymyslela krásná moderní označení pro všechny druhy legalizované nevěry, kde manžel povolil ženě milence. Říká se mu například *intervenující manžel*. Je to buď skutečně milenec pro radost, jak tomu bylo ještě donedávna třeba u kmene Massim na Nové Guinei, nebo toliko pomocník při plození (německy neméně půvabně Zeugungshelfer), kterým mohl být třeba bratr manžela (rovněž ještě v devatenáctém století v Melanésii). Dokonce i Martin Luther přiznává ženě právo na mužova bratra, pokud je manžel neplodný. Jak se dočítáme v Plutarchovi, bylo ve Spartě možné, aby si zanícený mladík vyjednal s mužem styk s jeho manželkou, kterou obdivoval.

Nutno konstatovat, že od počátku našeho letopočtu trpěli zřejmě muži za dovádění Erotického démona poněkud méně nežli ženy. Zatímco ženy byly za nevěru většinou nějak ohavně ostouzeny, u muže to byla vždy jen „interesantní mravní poskvrna“ (J. Klabouch).

Pozorujeme-li sexuální návyky dnešní generace, vidíme širokou paletu sexuálních zvyklostí, sahající od křesťanské ctnosti až po vulgární a cynický hedonismus. To ovšem vůbec neznamená, že tato široká paleta je projevem vyřešené situa-

ce v erotické oblasti. Už mimo jiné také proto ne, že zatímco muž někde realizuje svůj cynický hedonismus, doma mu pláče manželka a pojídá diazepam.

Z teoretického hlediska by se zdálo logické stanovit buď normy ctnosti, nebo normy nectnosti. To jest stanovit buď kategorii maximální zdrženlivosti, nebo kategorii volnosti, a tyto kategorie povznést na novou morálku.

Podle dosavadních zkušeností působí obojí rozkladně. K nejkrutější sexuální despocii došlo ve středověku a raném údobí renesance. Maximální zdrženlivost a maximálně vypjatá ctnost se snoubily s nejkrutějším jednáním, jakým byla inkvizice a hon na čarodějnice. Nejctnostnější dáma a pán té doby ochotně přihlíželi nejodpornějšímu mučení, jehož objektem nezřídka byly mladé a krásné dívky. O orgastické povaze inkvizice a honu na čarodějnice není dnes nejmenších pochyb.

Ale právě tak údobí maximální zdrženlivosti se pojí s událostmi, za něž se musí lidstvo především stydět. Vzpomeňme na římskou společnost z doby jak rozkvětu, tak zániku této říše, vzpomeňme na křesťany trhané šelmami před očima civilizovaného Říma.

Naše současná situace není možná tak špatná, ale byla by určitě velmi špatná, kdybychom se ji nepokusili určit, kdybychom se ji snad pokoušeli zastírat. Neraď bych, aby moje řeč byla chápána příliš buřičsky, ale uznáme-li existenci Erotického démona jako faktoru, **jehož vlastnosti neznáme** a který je schopen maximální záludnosti, pak vidím obranu jedině v tom, že s tímto démonem začnu počítat již na počátku sexuálního života. A počítat s ním znamená uvědomit si, že v okamžiku, kdy se objeví, mohou být důsledky vznikajícího nesouladu působeny jím, a nikoli mnou nebo mou partnerkou.

V tomto ohledu nám chybí tradice v myšlení. Pořád si pleteme, kdy za jednáním máme vidět vždy a za každou cenu odpovědného a odpovídajícího člověka a kdy jej máme právo omluvit nějakou jeho slabostí. Tak se stane, že manžele *To* po několikaletém manželství přestane bavit, a oni místo aby sed-

li na postel a zvolali: „Hle démon!“, sednou sice na postel, ale zlostně zavrčí a začnou se osočovat, napadat a pátrat po osobní vině.

Jednak skutečně nevím, jak může zemědělec z Českomoravské vysočiny vypátrat příčiny, které až dosud nejsou známy celým rotám docentů a univerzitních profesorů, jednak nevím, kde většina lidí bere tu jistotu, že ztrátu erotického zájmu musela zavinit nějaká chyba v uvážlivém a uváženém jednání člověka. Může se stát, že obsah stroncía v ovzduší stoupne nad únosnou mez, a pánové třeba ztratí schopnost ke styku vůbec. Myslím si, že v oblasti tak delikátní a neprobádané je zatím daleko lépe říci „Hle démon!“, nežli se rozbíčet v nějakém pseudoosvíceném stavu poznání a zařvat na manžela: „Já vím, čím to je, máš prostě jinou ženskou!“

Je totiž možné, aby se dva vysoce graduovaní lidé, žijící třeba pět let ve šťastném manželství, stali nepřáteli na život a na smrt jenom proto, že neodhalili démonickou sílu, jež mezi ně vkročila.

Uvažme, že erotické uspokojení je určeno:

- kvalitou a výkonností samého sexuálního aparátu,
- erotickým objektem.

Obě kvality, jež nutno navíc vážit oboustranně, jsou přece **nezávislé na tom, co chci, nebo co bych chtěl**. Vznikají nespočetné kombinace a možnosti, v nichž se partneři nemohou vyznat. Oni jsou schopni jen zaznamenat, že právě ono *To* je skvělé, dobré, střední, únosné, nebo špatné až kritické.

Čtenáři zatím velmi prospěje, když se naučí uznávat existenci tohoto **zcela nahodilého a neovladatelného faktoru**, kterému budeme říkat Erotický démon.

Ještě několik slov k oné dvojí morálce – legalizované a ilegální. Legální morálka nedovoluje promiskuitu, ilegální morálka ji trpí. Později se naučíme označovat takovouto morálku jako takzvanou Normu s velkým N.

Souhlasím s velmi osvíceným tvrzením doc. J. Dobiáše, že zatím je nutno tuto dvojí morálku nejen trpět, ale dokonce podporovat. Je znakem objektivních rozporů, které nedove-

deme vyřešit, a lidé se musí naučit v ní plout. Je totiž lépe – a v tom je celá ta osvícenost tolerance dvojí morálky – mlčky vědět o nelegální morálce, byť sebevíc rozšířeně, a netrestat ji, nežli ji proklamovat jako morálku legalizovanou. Vznikl by chaos a byla by skutečně ohrožena naše rodina. Rodinu můžeme ale zrušit jedině v případě, že vymyslíme něco lepšího. A zdá se, že v naší společnosti budeme muset něco lepšího opravdu vymyslet, dříve nežli nám nějaká jiná rodina vznikne živelně.